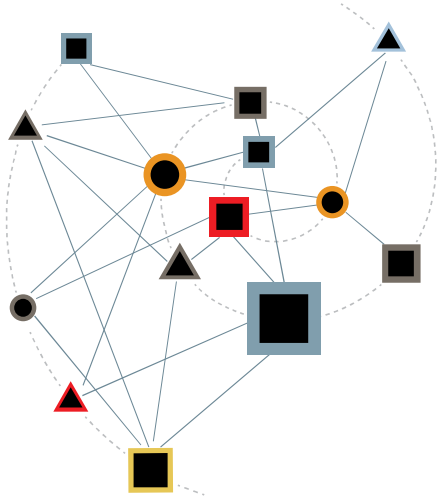
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
BODRUM GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

3. ULUSLARARASI SANAT SEMPOZYUMU

3th INTERNATIONAL ART SYMPOSIUM

HER YER, HER ŞEY ve SONRASI
EVERYWHERE, EVERYTHING & SO ON

3-4 EKİM 2019 / OCTOBER, 3rd-4th 2019

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ BODRUM GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
MUGLA SITKI KOCMAN UNIVERSITY BODRUM FACULTY OF FINE ARTS

3. ULUSLARARASI SANAT SEMPOZYUMU / 3rd INTERNATIONAL ART SYMPOSIUM
"Her Yer, Her Şey ve Sonrası" / "Everywhere, Everything & So on"

3-4 Ekim 2019 / October, 3rd-4th 2019

Bildiriler Kitabı / Proceedings Book

Kapak ve Sayfa Tasarımı / Book Cover & Page Design: *Salih Akman*
Sempozyum Logo Tasarımı / Symposium Logo Design: *Salih Akman*

Sempozyum Heykelcik Tasarımı / Symposium Statuette: *Betül Karakaya*

Baskı ve Cilt / Print & Binding: *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Matbaası*
Muğla, Eylül 2019

ISBN - 978-605-4397-70-9

(300 adet basılmıştır)

© 2019. Bu kitabın tüm yayın hakları Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'ne aittir.
Bildiri içindeki kullanılan metin, alıntı ve görüntülerin kullanılmasında tüm sorumluluk yazara aittir.

Bilim Kurulu / *Review Board*

Prof. Dr. Abdullah KAYGI	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Şefik GÜNGÖR	Yaşar Üniversitesi
Prof. Dr. Alaettin KARACA	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Aslıhan ÜNLÜ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Ata Yakup KAPTAN	Ordu Üniversitesi
Prof. Atila İLKYAZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Ayşe Sibel KEDİK	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Ayşegül İZER	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Prof. Dr. Bilgehan UZUNER	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Candan TERVİEL	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Emel ŞÖLENAY	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Emre BECER	Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Emre FEYZOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Enis Timuçin TAN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Erol TURGUT	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU	Koç Üniversitesi
Prof. Füsun ÇAĞLAYAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Turhan ÇETİN	Hecettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hacı Yakup ÖZTUNA	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Hayri ESMER	Anadolu Üniversitesi
Prof. İsmail ATEŞ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Kaan CANDURAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Lale ALTINKURT	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. M. Biret Tavman ERTUĞRUL	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. M. Demet ULUSOY	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Mahmut ÖZTÜRK	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Mehmet YILMAZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Mehmet Zaman ŞAÇLIOĞLU	İstanbul Gedik Üniversitesi
Prof. Mustafa AĞATEKİN	Anadolu Üniversitesi
Prof. Mustafa BULAT	Atatürk Üniversitesi
Prof. Mustafa YÜKSEL	Mersin Üniversitesi
Prof. Cebrail ÖTGÜN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Uğurcan AKYÜZ	
Prof. Tansel TÜRKDOĞAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Simber ATAY	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Sebahattin ÇEVİKBAŞ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Sibel Sıdıka SEVİM	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Selda KULLUK YERDELEN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Seval YAVUZ	Mustafa Kemal Üniversitesi

Prof. Sevim ÇİZER	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Sevim SELAMET	Anadolu Üniversitesi
Prof. Refa EMRALİ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Recai KARAHAN	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz MAKAL	Beykent Üniversitesi
Prof. Namık SARIKAVAK	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Nazan SÖNMEZ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Yasemin YAROL	Atatürk Üniversitesi
Prof. Y. Murat ŞEN	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Doç. Dr. Orhan TEKIN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynep Yasa YAMAN	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Bilge SAYILONARAN	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Barış YILMAZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Canan ZÖNGÜR	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Pelin ŞAHİN TEKİNALP	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Hamit YOKUŞ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Lerzan ÖZER	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Doç. Seyhan YILMAZ	Kastamonu Üniversitesi
Doç. Dr. Ahu ANTMEN	Marmara Üniversitesi
Doç. Kemal TİZGÖL	Akdeniz Üniversitesi
Doç. Musa KÖKSAL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Erhun ŞENGÜL	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Esra Sağlık ŞENALP	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Togay ŞENALP	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nahide YILMAZ	Düzce Üniversitesi
Doç. Zülfikar SAYIN	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Betül Demir KARAKAYA	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zerin YANIKKAYA	Maltepe Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz PEKMAN	İstanbul Üniversitesi
Prof. Rolando GIOVANNINI	SSBAP Politecnico University
Prof. Georgescu Marius SILVIU	Universitatea de ArtĞĞi Design din Cluj
Prof. Zsolt GYENES,	Kaposvar Üniversitesi
Prof. Anna Calluori HOLCOMBE,	Florida Üniversitesi
Prof. Bolla Srinivas REDDY	Jawaharlal Nehru Architecture and Fine Arts Uni.
Prof. Tejendra Sing BAONİ	Principal of the College of Fine Arts (CFA)
Prof. Dr. Chhatrapati DUTTA	Principal of the College of Fine Arts (CFA)

Eko-Farkındalık ile Değişen Kullanım ve Tüketim Alışkanlıklarının Bir Yansıması Olarak Sürdürülebilirlik Odaklı Tekstil Ürün Tasarımları

As a Reflection of Alteration in Usage and Consumption Habits of Users with Eco-Awareness: Sustainability-Oriented Textile Product Design

Arş. Gör. Derya Meriç
Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü
Arş. Gör. Elif Kurtuldu
Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü

Özet
İçinde bulunduğumuz yüzyılın getirdiği teknolojik gelişmelerin etkisiyle şekillenen günümüz tasarım süreçleri aynı zamanda sürdürülebilirlik farkındalıkları ve kaygılarının etkisiyle her geçen gün daha da fazla önem kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik konusunda farkındalığı ve duyarlılığı giderek artan kullanıcılar sürdürülebilirlik odaklı ürünlere yönlenmekte ve sağduyulu yaklaşımlar sergilemektedir. Aynı zamanda, benzer bakış açılarına sahip sanatçı ve tasarımcılar da bu noktada öncü ve yön verici bir rol oynamaktadırlar. Bu etkileşimin yansımaları; tekstil sanatçılarının eserlerinde, tekstil ve moda tasarımcılarının koleksiyonlarında, ürün tasarımcılarının malzeme ve üretim yöntemi seçimlerinde gözlemlenebilmektedir. Aynı zamanda, kullanıcı tercihlerindeki değişiklikler de bunu desteklemekte ve bu örneklerin sayısının giderek artarak çeşitlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada; sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik odaklı ürün tasarımı kavramları detaylı olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda, kullanıcılarda oluşan eko-farkındalığın ve bunun tüketim alışkanlıklarına yansımasının temelinde yatan sebepler üzerinde durulmuştur. Farkındalık ve duyarlılık ile oluşan tüketim alışkanlıklarındaki değişimlerin tekstil ürün tasarımlarına yansımaları incelenmiş ve örnekler üzerinden sürdürülebilirlik odaklı tasarlanan bu ürünlerin analiz edilmiştir. Bu bakış açısı ile sürdürülebilirlik kavramının tekstil ve moda tasarımı alanlarına olan etkileri tartışılmış, gelecek için olası tasarım, üretim ve tüketim senaryolarına odaklanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Sürdürülebilirlik, Eko-Farkındalık, Sıfır Atık, Çok Kullanımlık Ürünler, Yönelimsel Tasarım.

Abstract
Today's design processes that shaped by the impact of technological developments in the present century have become more and more important with the impact of sustainability awareness and concerns. The users, whose awareness and sensitiveness of sustainability have increased, focus on sustainability-oriented products and exhibit responsible approaches. At the same time, artists and designers with similar visions also play a pioneering and leading role. The reflections of this interaction can be observed in the works of textile artists, collections of textile and fashion designers, and materials

and production methods decisions of product designers. In addition to this, changes in user preferences also support this and allow for the growing number of examples. In this study, the concepts of sustainability and Sustainability-Oriented Textile Product Design definitions are examined in detail. Accordingly, it was emphasized on the reasons behind the eco-awareness of users and their reflection of these on the consumption habits. The effects of changes in consumption habits with awareness and sensitiveness on textile product designs are examined and these products are analyzed with a sustainability focus. With this perspective; the effects of the concept of sustainability on textile and fashion design were discussed and the possible design, production and consumption scenarios for future were focused on.

Keywords: Sustainability, Eco-Awareness, Zero Waste, Reusable Products, Intentional Design.

Giriş

İnsanlık tarihinde önemli bir kırılma noktası yaratmış olan Endüstri Devrimi ile sadece üretim yöntemlerinde köklü değişikliklere gidilmekle kalınmamış, bununla birlikte yaşam şekillerinde ve dolayısıyla gündelik yaşam pratiklerinde de radikal değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişimler ise tüketim alışkanlıkları ve miktarına da yansımıştır. Endüstrileşme ile birlikte kırsaldan kente kayan nüfus farklı ihtiyaçlar ile yüz yüze gelmiş, aynı zamanda üretim kapasitelerindeki hızlı artış arz-talep ilişkisi ile de kitleleri daha çok ve hızlı tüketime sevk eden bir süreç başlamıştır. Kırsaldan kente gelen insan, çalışan olarak üretimin bir parçası olmakla birlikte, aynı zamanda yaşam pratiklerinin değişmesi ile de daha hızlı ve çok tüketebileceği bir döngünün içine girmiştir. Freyer'in (2014, s.10) de değindiği üzere "Sanayi çağıyla birlikte sınırlı, kendine yeten yaşama çevrelerinin yerine, büyük bir balık ağı gibi bütün insanları, bütün ihtiyaçları içine alan evrensel bir bağlantılar sistemi devreye geçmiştir". İlerleyen süreçlerde ise yeni malzemelerin ve üretim yöntemlerin bulunması ve geliştirilmesi ile de bu üretim-tüketim döngüsü hız kaybetmeden devam etmiştir. Plastiğin icadı bu noktada en önemli örneklerden biridir. Üretim kolaylığı ve maliyet avantajı sağlayan plastik ile birlikte hemen hemen her sektördeki üretim yöntemlerinde köklü değişimler yaşanmıştır. Böylelikle plastik 20 yy. da üretimin başrollerinden birine sahip olmuş; tıp, savunma sanayi gibi özelleşmiş sektörlerdeki yaygın kullanımının yanı sıra gündelik hayatta yer alan ürünlerin üretiminde de sıklıkla tercih edilen bir malzeme halini almıştır (Kıralp vd., 2006, s.5-10).

Günümüzde ise teknolojik ilerlemeler ve akıllı malzemeler, ürünler ve sistemlerdeki gelişmeler; yaşamın hızlanması, yaşam biçimlerinin değişmesi ve yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Öte yandan; yeryüzündeki doğal kaynakların azalması ve tehlike altında olması, türlerin yok olma tehlikesi, çevresel kirlilik ve sürdürülebilir bir yaşam ihtiyacının önemi gibi noktalar ise; sürdürülebilirlik kavramı konusundaki farkındalığın artmasında etkili olmuştur. Sürdürülebilirlik günümüzde sıkça duyulan bir kavram haline gelmiştir. Birçok alanda yeni tartışmalara ve bakış açılarına olanak sağlayan bu kavramın; sanat ve tasarım

disiplinlerinin rol aldığı alanların tümünde de etkileri gözlemlenmeye başlamıştır. Tema ve malzeme seçimleri, üretim yöntemleri ve kullanım senaryoları gibi birçok noktada bu etkileri görmek mümkündür. Öyle ki; tasarım disiplinlerinin tümünde olduğu gibi tekstil ve moda tasarımı alanlarında da sürdürülebilirlik büyük önem taşımaktadır. Gündelik hayatta kullanılan sürdürülebilirlik tekstil ürün tasarımları ise bu noktada dikkat çekici bir grubu oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik farkındalığı ve kaygısı ile son dönemde gündeme gelen, bilinirliği ve yaygınlığı ise giderek artmakta olan bu ürünler önemli bir rol üstlenmektedirler.

1. Sürdürülebilirlik ve Eko-Farkındalık

Brundtland raporunda sürdürülebilir kalkınma kavramı, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamasını engellemeyecek şekilde günün ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmaktadır (Brundtland, 1991, s.29-31). Bu bağlamda, çevresel açıdan sürdürülebilir bir farkındalık, doğaya, kaynaklara, insana, tüm canlı türlerine, gezegene ve evrene saygılı ve duyarlı bir tutum içerisinde olmalı; var olanı koruyarak sonraki nesillere aktarabilecek bir sağduyu ile hareket etmeyi salık vermelidir. Fletcher ve Tham'ın da belirttiği üzere sürdürülebilirlik yaşama sonradan eklenen bir olgu olmayıp, yaşamın gündelik pratiğindeki bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır (2015, s.132).

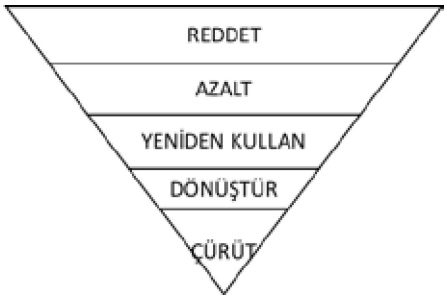
Madra ve Şahin (2019, s.24-38) günümüz dinamikleri doğrultusunda özellikle neoliberalizmin hayata tahakküm etmeye başladığı son 40 yılda bu tüketim/tüketicilik sürecinin hızlanarak dizginlenemez bir hale geldiğinden bahsetmektedirler. Tekstil ve moda tasarımı alanlarında ise hızlı moda, artan tüketim, hammadde ve doğal kaynakların azalması, atık artışı gibi nedenler küresel boyutta çevresel ve toplumsal problemlere yol açarak sürdürülebilirlik kavramını ön plana çıkarmıştır. Bu kavram çerçevesinde bir ürünün sadece üretim süreci ve ham maddesi değil, üretim öncesinden, tüketim sonrası konumuna kadar geçen her türlü aşama gözden geçirilmeye başlanmıştır (Meriç & Yıldırım, 2017, s.158). Bu geniş bakış açısı ile ürün tasarımına da sürdürülebilir bir çerçeveden yaklaşma gerekliliği doğmuştur. Bu durumda çevresel bir farkındalık ve duyarlılık oluşturmak adına tasarımcı, üretici ve tüketici kanallarının tümünün dâhil olduğu bir eko-farkındalık çerçevesi oluşturulmalıdır.

2. Eko- Farkındalık Etkisiyle Değişen Kullanım ve Tüketim Alışkanlıkları

Baudrillad'a göre tüketimin yeri günlük yaşamdır. Günlük yaşam sadece günlük olayların ve hareketlerin toplamı, sıradanlığın ve yinelemenin boyutu değil bir yorumlama sistemidir (2017, s.15). Günümüzde, değişen yaşam pratikleri ve dolayısı çevresel sorunların etkisiyle gelişen ve toplumda oluşan sürdürülebilirlik farkındalıklarının, bu bağlamda gündelik yaşama bir eko-farkındalık yansıması olarak vücut bulduğunu dile getirmek mümkündür. Oluşan bu çevresel farkındalık ise ihtiyaç kavramının yeniden irdelenmesine ve dolayısı ile alternatif çözüm arayışlarına gidilmesine yol açmıştır. Bu noktada, günlük hayattaki tüketim alışkanlıklarının yeniden şekillendirildiği bir çevresel farkındalık bilincinden söz etmek olasıdır.

Baudrillad, 'Tüketim Toplumu'nda çevremizdeki nesnelerin, hizmetlerin, maddi malların çoğaltılması ile oluşturulmuş ve insan türünün ekolojisinde bir tür temel dönüşüm oluşturan akıl almaz bir bolluk gerçekliğinden bahsetmektedir. Öyle ki, bolluk içindeki insanlar artık, tüm zamanlarda olduğu gibi başka insanlar tarafından değil, daha çok nesneler tarafından kuşatılmış durumdadır (2017, s.28). Garrard ise bolluk yaklaşımının çevreci olmasının söz konusu olmadığından ve hatta bazı durumlarda çevreci karşıtı endüstriyel güç odakları tarafından yayılmakta ve mali destek görmekte olduğundan söz eder (2016, s.35). Bu çerçevede, nesneler tarafından kuşatılmışlığın ve ihtiyaç kavramının yeniden sorgulanmasının bir sonucu olarak yaşamın her alanında sadeleşme ve azaltma düşüncesini benimseyen minimalist olarak adlandırılan farkındalık grupları oluşmaya başlamıştır. Minimalizm Heger'in Obendoef'tan aktardığı üzere ise seyreklik, yalınlık ve azaltma karakterindeki bir yaşam şekli, tarz, felsefe, düşünce yapısı ya da araç olarak tanımlanabilir (2016, s.2). Millburn ve Nicodemus ise 'Minimalizm, anlamlı bir yaşam' kitabında, Mimimalizm'i anlamlı bir yaşam sürmek için kullanılan bir kendini gerçekleştirme ve özgürlük aracı olarak tanımlamakta ve daha önemli olanlara odaklanabilmek için hayattaki gereksiz şeyleri çıkarıp atmakla ilgili olduğuna değinmektedirler (2018, s.39).

Bunula birlikte; günümüz eko-farkındalık yaklaşımları ile bolluk odaklı bir bakış açısının tersine yönlenen, çevresel bilinç seviyesi yüksek bir tüketici kitlesinden ve bu kitlenin geliştirdiği alternatif tüketim önerilerinden bahsetmek mümkündür. "Sıfır Atık" bu noktada örnek teşkil edebilecek yapıya sahip bir tüketim yaklaşımıdır. Johnson'un belirttiği üzere sıfır atık, mümkün olduğunca az atık çıkarmayı hedefleyen bir felsefedir. Tüketiciyi sorumlu davranmaya iter, geri dönüşümü teşvik etmez, geri dönüşüm uygulamalarındaki yüksek maliyete ve belirsizliklere dikkat çeker (2013, s.23-24). Sıfır atık yaklaşımı ihtiyacın olmayanı reddet, ihtiyaçlarını azalt, tükettiğini yeniden kullan, kullanamadığını geri dönüştür ve kalanları kompostta çürüt olmak üzere beş basamaktan oluşmaktadır (Görüntü 1).

Tablo 1. Sıfır Atık Yaklaşımının Beş Basamağı (Johnson, 2013, s.24)

3. Sürdürülebilirlik Odaklı Ürün Tasarımı

Ovacık (2015, s.53), tasarımın; tarihsel sürecinde sosyal, ekonomik, çevresel ve politik konuları sorgulayan eleştirel yapısıyla birçok aktivist yaklaşımı, söylemi ve

tasarım eylemini içerdiğinden ve 'Ekolojik Tasarım' ın sürdürülebilirlik kavramı bağlamında sosyal, ekonomik bir değişim için aktivist bir tasarım tavrı olduğundan bahsetmektedir. Ekolojik tasarımın doğanın insan için olduğu düşüncesine karşı insanın doğanın bir parçası olduğu anlayışına odaklandığını vurgulamaktadır. Niinimäki'ye göre ise sürdürülebilir ürün tasarımını sosyal ve ekonomik refaha katkıda bulunurken sürdürülebilir kaynak kullanımını ve çevre üzerindeki etkileri en aza indirmeyi hedefleyen bir tasarım felsefesi ve pratiği olarak tanımlamak mümkündür (2006, s.67).

Stegall ise sürdürülebilir ürün fikrinin yanıltıcı olduğuna ve sürdürülebilirliği gerçekleştirmeye kavuşturmada derin ve kapsamlı bir rol oynayabilmek için genel kamuyu sürdürebilir davranışlar benimsemeye ikna etmek gerekliliğine değinmektedir (2016, s.167). Son dönem gündemde olan, daha önceki bölümlerde de değinilen minimalizmi benimseyen oluşumlar ve sıfır atık uygulamaları gibi örnekleri bu bağlamda incelemek mümkündür. Çünkü bu örneklerde tüketicinin de farkındalık ve bilinç seviyesi ile sürece kendi karar, tavır ve çözüm ve pratikleri ile dâhil olması durumu söz konusudur. Tasarımcının sürdürülebilir bir toplumu geliştirmedeki rolü ise, sürdürülebilir ürünler yaratmanın ötesinde, toplumda yaygın kesimlerce benimsenecek sürdürülebilir davranışları teşvik eden ürünleri, süreçleri ve hizmetleri şekillendirmektir. Stegall'ın düşüncesine göre sürdürülebilirlik için tasarım yapmaya yönelik bu hedefe ise, 'Yönelimsel Tasarım' diye adlandırdığı pratikle ve tasarım kararlarına rehberlik etmeye yarayacak yeni bir felsefenin gelişimiyle varılması mümkündür (2016, s.167).

3.1. Sürdürülebilirlik Odaklı Tekstil Ürün Tasarımı Örnekleri

Sürdürülebilir bir farkındalığa sahip tüm bu örnekler, tasarım kavramları, tasarlama metotları ise Türkiye'deki 80'ler öncesi toplumsal alışkanlıklarını ve gündelik yaşamdaki üretme-tüketme biçimlerini hatırlatmaktadır. (Ovacık, 2015, s.55). Tunç'un Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek kitabında anlattığı Jill çorapları ise bu konuda geçmişteki kullanım ve tüketim senaryolarına çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir (2005, s.95-96).

"...ama asıl Jill çorapları şaşkınlık yaratmıştı. Birtakım kalabalıklar sokaklarda yürüyor, meydanlar, yollar insanlarla doluyor ve Halit Kıvanç'ın sesi yükseliyordu: "Atın! Atın! Atın! Eskimiş çoraplarınızı atın! Atamıyorsanız paspas yapın!" Atılıp yerine yenisi alınacak olan çorabın markası Jill'di, o sıralarda televizyonda Charlie'nin Melekleri yayınlanıyordu, tüm kadınların hayranlığını kazanan karakterin, yani Farah Fawcett'in dizideki adı Jill'di. Atın demek kolaydı, ama dönemin reklamcıları o yılların kadınlarına kaçık çoraplarını kolay kolay attıramayacaklarını bildikleri için, paspas yapmayı önermişlerdi. Haksız çıkmadılar. Jill çorapları fazla yaşamadı ama Jill reklamı sırasında bütün evlerde kaçık çoraplar biriktirilmeye ve onlardan paspas yapılmaya başlandı. Kaçık çoraplar saç örgüsü şeklinde örülüyor, örgünün bir ucu bükülüp merkez nokta oluşturuluyor, sonra şerit bu merkez noktanın etrafına dikilerek büyütülüyordu. Bu paspaslara yakın zamanlara kadar birçok evde rastlandı." (Tunç,2005,s.95).

Görüntü 1. "Atın atın atın! Eskimiş çoraplarınızı atın!" sloganıyla hayatımıza giren Jill külotlu çorapları (Tunç, 2005, s. 96)

Günümüzde tüketim kültürünün ekolojik yaşama verdiği hasarlar ise tasarımcıları eski üretme ve tüketme biçimlerine tekrardan bakmaya yöneltmiştir (Ovacık, 2015, s.55). Tekstil ürünler ise bu noktada önemli bir rol üstlenmişlerdir. Üretim ve tüketimin önlemez artışı ile devreye giren tek kullanımlık ürünler çevresel sürdürülebilirlik açısından büyük bir tehdit yaratma noktasına gelmişi alternatif olarak çoğunlukla tekstil malzemelerin kullanımı ile üretilen çoklu kullanım prensibi ile geliştirilmiş ürünler ise giderek önemli bir rol üstlenmeye başlamıştır. Tek kullanımlık ürünlerin ilk olarak ortaya çıkışıyla sundukları temizleme ve saklamaya harcanan zamandaki azalma ile müthiş bir satış ve pazarlama örneği gibi gözükse de daha sonrasında malzeme kullanımı, kirlilik ve atıklar ile sürdürülebilirlik bağlamında ele alındıklarında feci başarısızlıklar olarak değerlendirilmektedirler (Stegall, 2016, s.168).

Gündelik hayattan birçok ürünün çoklu kullanıma uygun alternatifleri geliştirilmeye başlamıştır. Mutfak ve banyo kullanımına ait birçok ürün bu bakış açısıyla tekstil malzemelerin kullanımı ile yeniden yorumlanmıştır. Kullanılan tekstiller ise çoğunlukla daha önceden başka amaçlar ile kullanılmış malzemeler ya da atık parçalardan oluşmaktadır (Görüntü 3).

Görüntü 2. Gündelik hayattan çoklu kullanıma uygun alternatif tekstil ürün örnekleri

Ayrıca sabun lifleri, yüz temizleme mendilleri, kadın bağları gibi birçok kişisel bakım ürünü de geçmişe referans veren özellikleri ile birlikte günümüz eko-farkındalığının da bir yansıması olarak çoklu kullanım amacı doğrultusunda tekstil malzemelerin kullanımı ile yeniden yorumlanmıştır (Görüntü 4).

Görüntü 3. Kişisel bakım amaçlı çoklu kullanıma uygun alternatif tekstil ürün örnekleri

Bununla birlikte, ev ve dışarı kullanımına yönelik tekstil malzemeden üretilmiş çanta, kılıf, file ve hediye paketi gibi örnekler de mevcuttur. Plastik poşet kullanımının sınırlandırıldığı şu dönemde çoklu kullanımı destekleyen bu ürünlerin bilinirliği ve yaygın kullanımı da giderek artmaktadır (Görüntü 5).

Görüntü 4. Çoklu kullanımı destekleyen taşıma, saklama, depolama ve ambalaj paketleme tekstil ürün örnekleri

Bir diğer enteresan grup ise kullanıcılar tarafından kendin yap (D.I.Y) prensibi ile geliştirilen tekstil ürünlerdir. Tek kullanımlık ürünlerin büyük bir kısmını oluşturan çay poşetleri, kahve filtreleri, makyaj temizleme mendilleri, bebek bezleri gibi ürünlerin çoklu kullanıma olanak sağlayan alternatifleri ile kullanıcılar atık yönetimine kendi özgün çözümleri ile dâhil olabilmektedir (Görüntü 6).

Görüntü 5. Ticari tek kullanımlık ürünlere alternatif olarak kendin yap (D.I.Y.) prensibi ile geliştirilmiş çok kullanımlık tekstil ürün örnekleri

Sonuç

Sürdürülebilirlik kavramının bilinirliği günümüzde küresel boyutta giderek artmaktadır. Bununla birlikte; kullanıcı ve tüketicilerde oluşan bir eko-farkındalık ve dolayısı ile duyarlılık söz konusudur. Aynı zamanda sanatçı ve tasarımcıların çalışmalarında da benzer yaklaşımlara rastlamak mümkündür. Tekstil ve moda tasarımı alanları ise bu noktada yeniliklere ve gelişmelere imkân sağlayacak bir potansiyele sahiptir. Bunun bir yansıması olarak; tekstil ve moda tasarımcılarının sürdürülebilir bakış açıları ve duyarlılıkları ile tekstil ürün tasarımında yeni yaklaşımlara yöneldiğini söylemek mümkündür.

Ayrıca; eko-farkındalık ile değişen kullanım ve tüketim alışkanlıkları da bu ürünlerin çeşitlenmesinde, talep görmesinde ve kullanımının artmasında büyük rol üstlenmektedir. Küresel boyutta etkiye sahip olan sürdürülebilirlik kavramı birçok alanda olduğu gibi tekstil tasarımı alanında da yeniliklere ve gelişmelere imkân sağlayacak bir potansiyele sahiptir. Tek kullanımlık ürünlere çevreci bir alternatif olarak tekstil malzemelerden üretilmiş çoklu kullanıma uygun ürünler ise örnek olma potansiyeli taşımaktadır. Bununla birlikte, aynı zamanda yeni bir eğilim gibi algılanarak içinde barındırdığı duyarlı yaklaşımla örtüşmeyen örneklere de rastlamak mümkündür. Bu ayrımın bilinçli bir şekilde yapılabilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bakış açışıyla tasarlanan tekstil ürünlerinin üretimi, kullanım ve kullanım sonrası senaryoları bir bütün halinde planlanmalıdır. Genel geçer bir eğilim olmanın ötesine geçebilmeli, içinde duyarlılık ve sağduyu barındıran bir eko-farkındalık yaklaşımı ile şekillendirilmelidir.

Kaynakça

Baudrillad, J. (2017). Tüketim Toplumu: Söylenceleri Yapıları. Çev. Nilgün Tutal & Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, s.15-28.

Brundtland, G. H. (1991). Our Common Future, Earth and Us. Population-Resources-Environment-Development içinde, TOLBA, M. Kamal, BİSWAS, Asit. K. (Ed.), Butterworth Heinemann Ltd. Oxford, , s.29-31.

Fletcher, K., Tham M. (2015). Routledge Handbook of Sustainability and Fashion, Routledge, New York, s.132.

Freyer, H. (2014). Sanayi Çağı, Çev: Bedia Akarsu, Hüseyin Batuhan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, s.10.

Garrard, G. (2016). Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar, Çev: Ertuğrul Genç, Kolektip Kitap 2. Baskı, İstanbul, s.35.

Heger, G. (2016). The capsule closet phenomenon: A phenomenological study of lived experiences withcapsule closets. Master Thesis in Textile Management, The Swedish School of Textiles, University of Boras, s.2.

Johnson, B. (2019). Sıfır Atık Ev, Çev: Özgür Kocaefe, Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul, s.23-24.

Kıralp, S., Özkoç, G., Erdoğan, S., Çamurlu, P., Doğan, M., Baydemir, T. (2006). Modern Çağın Malzemesi Plastikler, Odtü Yayıncılık, Ankara, s.5-10.

Madra, Ö., Şahin, Ü. (2019). Açık Yeşil: Teorisi ve Pratiği ile Bir Ekoloji Rehberi, Can Sanat Yayınları, İstanbul, s.24-38.

Meriç, D & Yıldırım L. (2017). “Yokluk/ Bolluk ve Sürdürülebilirlik Açısından Zorunluluk Kapsamında Kırkyamanın Kavramsal Dönüşümü”, IMFARTS 2. Uluslararası Akdeniz’de

Güzel Sanatlar Sempozyumu Ve Kültür Sanat Çalıştayı, 29 Nisan-01 Mayıs 2017, Antalya, Türkiye, s.156-162.
Millburn, F. & Nicodemus R. (2016). Minimalizm: Anlamlı bir yaşam. Eksik Parça Yayınları, İstanbul, s.39.
Niinimäki, K. (2006). Ecodesign and Textiles", Research Journal of Textile and Apparel, Cilt:10, Sayı:3, s.67-75.
Ovacık, M. (2015). (Ed. Kipöz, Ş.) Sürdürülebilir Moda. Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, s.53-55.
Stegall, N. (2016). Sürdürülebilirlik İçin Tasarlamak: Ekolojik Yönelimli Tasarım için Bir Felsefe, Cogito 'Tasarım Ne Bekler?' Sayı:83, Bahar 2016, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.166-176.
Tunç, A. (2005). Bir mâniniz yoksa annemler size gelecek: 70'li yıllarda hayatımız. Can Yayınları, İstanbul, s. 95-96.

Görüntü Kaynakçası

Görüntü 1. "Atın atın atın! Eskimiş çoraplarınızı atın!" sloganıyla hayatımıza giren Jill külotlu çorapları, Tunç, A. (2005). Bir mâniniz yoksa annemler size gelecek: 70'li yıllarda hayatımız. Can Yayınları, İstanbul, s. 95-96.
Görüntü 2. Gündelik hayattan çoklu kullanıma uygun alternatif tekstil ürün örnekleri https://acultivatednest.com/replace-disposable-products-with-reusable-products/ Erişim: 19.06.2019
Görüntü 3. Kişisel bakım amaçlı çoklu kullanıma uygun alternatif tekstil ürün örnekleri https://thoroughlymoderngrandma.com/ Erişim: 19.06.2019
Görüntü 4. Çoklu kullanımı destekleyen taşıma, saklama, depolama ve ambalaj paketleme tekstil ürün örnekleri
https://www.theartofdoingstuff.com/beeswax-fabric-food-wrap/ Erişim: 19.06.2019
https://www.skillofking.com/image-article/524810162825793633/the-loveliest-little-project-bag/ Erişim: 19.06.2019
https://shop-generalstore.com/collections/apparel/products/french-market-bag?variant=32635590660 Erişim: 19.06.2019
https://www.etsy.com/dk-en/listing/226918216/hanging-linen-laundry-bag-in-natural?ref=shop_home_active_19 Erişim: 19.06.2019
https://www.burlapandblue.com/20-soap-packaging-ideas/ Erişim: 19.06.2019
Görsel 5. Ticari tek kullanımlık ürünlere alternatif olarak kendin yap (D.I.Y.) prensibi ile geliştirilmiş çok kullanımlık tekstil ürün örnekleri Erişim: 19.06.2019
https://www.gardenista.com/posts/no-more-mothballs-keep-clothes-safe-with-an-herbal-sachet/ Erişim: 19.06.2019
https://decorthebest.site/lingettes-demaquillantes-diy-reutilisables/ Erişim: 19.06.2019
https://www.boutiquezerodechet.com/maison-zero-dechet/212-filtre-a-cafe-reutilisable.html Erişim: 19.06.2019
http://lifestyle.diply.com/article/zero-waste-hacks?publisher=recommendations&config=25 Erişim: 19.06.2019
https://www.theartofdoingstuff.com/beeswax-fabric-food-wrap/ Erişim: 19.06.2019
https://www.darlingsdownunder.com.au/blog/flat-nappy-folds-converting-a-flat-cloth-nappy-into-an-angel-wing-nappy Erişim: 19.06.2019